

Мр Драгиша Антонијевић, пуковник, и мр Митар Ковач, мајор

Зависно од државе и војске, ратна вештина је конституисана и третирана као занат, вештина, наука, теорија и пракса и наука и вештина. Кроз вишевековни развој ратна вештина је изнедрила критичан обим теоријских и методолошких знања да се на задовољавајући начин могу описати однос науке и струке у оружаног борби, односно између полемистике и ратне вештине. Досадашњи однос према ратној вештини, као универзалној науци о оружаног борби, најпроблематичнији је с аспекта нивоа развијености њених конституенаса, неразликовања објекта, предмета, теорије и метода науке и струке, као и непостојања аргументације за њену системност у домену науке. Стручна и доктринарна теорија ратне вештине у већини војски света покушава некритички да се прогласи за научну теорију. Отуда се извесне законитости, правилности и резултати истраживања тешко идентификују у укупном теоријском фонду ратне вештине.

Ратна вештина, као синтагма, означава стручну сферу војне делатности у домену припреме, ангажовања и обезбеђења било које војске у свету за оружану борбу. Због тога има локални карактер и ословљава се као „наша“, „ваша“, регионална, пактовска итд. Тако се проблем системности ратне вештине своди, у суштини, на нивое њеног практиковања у оружаног борби.

Увод

Релативно нов и оригиналан теоријско-методолошки приступ развоју полемистике и ратне вештине омогућава решавање кључних проблема теорије и праксе војне делатности у домену оружане борбе. Стицањем увида у ниво развијености конституенаса полемистике и утврђивањем њене позиције и односа према другим војним наукама и наукама у друштву могуће је изградити научне претпоставке за модернију струку (ратна вештина), која ће моћи да „духовним богатством“, знањем и идејом надомести материјалну инфериорност у евентуалном оружаном сукобу. Због тога је неопходно да се у науци истражује, а у струци разумеју метанаучни, метатеоријски и емпиријски проблеми полемистике и њихова рефлексија на ратну вештину, којој само формално припада централно место у постојећем систему војних наука јер једино она проучава оружану борбу као објект науке. Разматрање те целине подразумева анализу нивоа изграђености конституенаса поле-

мистике, њене унутрашње структуре и везе с осталим наукама и научним дисциплинама у систему војних наука, као и испитивање релација научно – доктринарно у ратној вештини.

Однос полемистике и ратне вештине

Полемистика, као наука, произишла је из ратне вештине, чија је теорија обогаћивана и развијана до нивоа способности за преиспитивање односа „наука“ и „вештина“, уз покушаје да се у њеном теоријском фонду идентификују садржаји научне и стручне теорије. Пошто је то веома обиман и тежак захват, између осталог и због неразликовања науке о оружаном борби и вештине у оружаном борби, одржала су се мишљења да је ратна вештина само наука или само вештина.

Синтагма *ратна вештина* не чини логичку целину за науку и струку јер нема јединствено значење и смисаони завршетак. Да би била наука у њој не може да постоји термин *вештина*, а и реч *ратна* не одређује прецизно објект науке, нити стварни садржај људске делатности. Смисаоно савршена синтагма за означавање струке била би *војна вештина*, која има јединствено значење и чини логичку целину. Наука о оружаном борби треба да представља мисаону интерпретирану стварност оружане борбе на основу чињеница, а помоћу појмова, при чему су чињенице појединачна сазнања о оружаном борби чија је истинитост проверена резултатима истраживања и делимично потврђена праксом. Заједничко за полемистику и ратну вештину јесте подручје људске стварности на коју се односи, а то је оружана борба, као друштвена творевина и друштвени процес.

Узроци неразликовања науке о оружаном борби и вештине у оружаном борби су вишеструки, а резултат су доктринарства, традиционалног схватања и немогућности науке и струке да на право место поставе садржаје стварности на које се односе. Решавање тог глобалног проблема позитивно би се рефлектовало на развој науке и струке и њихов међусобни однос. Филозофија науке и методологија друштвених наука пружају ваљану аргументацију и метод да се проблем односа науке (полемистика) и практичне људске делатности (ратна вештина) реши на задовољавајући начин, уз уважавање резултата истраживања и нормативно верификовање неопходних промена.

Упоредо с еволуцијом ратне вештине од заната, чисте вештине, до науке, при чему вештина није нестала и формално прешла у науку, текао је процес тражења пригодног термина који би на прави начин експлицитно показао постојање „нове“ науке и постао формална дистинкција науке од вештине. На први поглед, може се закључити да је назив науке формалан и да не заслужује толику пажњу научних радника. Међутим, то је суштински проблем. У протеклих неколико година све више се за науку о оружаном борби користи термин полемистика, што је последица вишегодишњег трагања за правим именом науке о оружаном борби којим би коначно биле решене дилеме око њеног именовања.

У досадашњој пракси истраживачке делатности није идентификован проблем односа научног и стручног у полемистици.¹ Наука и струка се разликују према следећим обележјима: научни рад доводи до спознаје њеног предмета, а стручни рад се заснива на спознаји; научни резултати у полемистици морају да доприносе унапређењу њене праксе (ратне вештине); научна спознаја не може да промени праксу уколико се у њој не примењује итд.

Дистинкција између појма полемистика и појма ратна вештина може се најпрецизније и најјасније утврдити у домену предмета и теорије. Предмет полемистике, науке о оружаном борби, јесу проблеми из домена њеног објекта, а предмет ратне вештине су различити проблеми припреме, ангажовања и обезбеђења војске у оружаном борби. Предмет полемистике, као и сваке друге „младе науке“, вишеслојан је у домену: 1) метатеоријског и метаметодолошког објекта теорије (садашње теорије ратне вештине и њене методологије) и 2) комплекса нових активности, често и сасвим специфичних проблема са којима се човек сукобљава у настојању да допре до бити оружане борбе, њених врста, актера, анализе процеса и односа како би могао релативно поуздано да предвиђа њену будућност (будућу природу процеса) и изгледе да успе, уколико до ње дође. Дакле, треба уочити да полемистика није наука о ратној вештини, нити је њен саставни део. *Полемистика је мисаона интерпретација околности, услова и узрока настанка законитости, трајања и завршетка свих врста и свих појава, облика оружане борбе на основу чињеница а помоћу појмова.*

Уколико струка није елементарно заснована на резултатима науке, тј. уколико не уважава потребу њеног постојања и потребу примене резултата до којих је наука дошла, она ће стагнирати и увек ће бити струка прошлости, а не будућности. Развој полемистике, као науке о оружаном борби, услов је и основно научно исходиште савремене војне доктрине, струке и ратне вештине. Разумевањем релације полемистика – ратна вештина, научног и стручног у домену оружане борбе, могуће је одредити „главни смер“ у спознаји оружане борбе, открити законитост развоја и унапредити њену научну и стручну теорију. Релација научног и стручног у домену оружане борбе може се представити као однос између: 1) опште научне теорије и теорије дисциплина (функционална подручја), 2) стручне теорије (примењена истраживања из стратегије, оператике и тактике), 3) доктринарних решења (војна доктрина и борбена правила) и 4) праксе.

Конституисање полемистике, као науке о оружаном борби, веома је сложен метатеоријски и метаметодолошки процес у истраживањима постојећег теоријског и методолошког фонда ратне вештине. Израстање полемистике из ратне вештине омогућено је јасном дистинкцијом између садржаја и обима појмова и нарастањем „критичне масе“ знања на основу којих је могуће описати и објаснити њихов међусобни однос.

¹ Јан Марчек и Митар Ковач, *Научна утемељеност система војних наука*, „Војно дело“, бр. 1/97, стр. 145.

Резултат тога је „логички конзистентан систем појмова, судова и закључака о оружаној борби и борбеним дејствима, те о проблемима и процесима припреме и вођења борбених дејстава, до којих се долази применом научних метода у оквиру науке о ратној вештини“.² С друге стране, стручна теорија ратне вештине је основ војне вештине и представља спретност војске у брзом и тачном извођењу одређених активности, стечене вежбањем и праксом. У тој пракси она се испољава као конкретна војна вештина, која се заснива:³ 1) на способности припадника оружаних снага да одаберу најпогоднија средства и поступке за остваривање циљева борбених дејстава, 2) на свим радњама припадника оружаних снага којима се остварују циљеви борбених дејстава и 3) на скупу правила о припреми и извођењу борбених дејстава.

Место полемистике у систему војних наука и наука у друштву

Односи полемистике са другим наукама и научним областима у друштву веома су различити, при чему је неспорно да се те релације показују као веома актуелан проблем. Испитивање односа ратне вештине са другим наукама јављало се повремено, претежно у периодима када је њено неефикасно практиковање остављало веће негативне последице. Најчешћи разлог за то била је сама природа оружане борбе. Наиме, оружана борба је повремена појава која, као област друштвеног сукоба, нестаје из склопа појавности у мери у којој рат као шири друштвени конфликт прелази у друге типове односа међу државама, друштвеним групама и људима.⁴ Поред тога, оружана борба се реално не догађа у миру, па самим тим нестаје и реални предмет истраживања.

Већина аутора сматра да, и поред нормативно-правних дилема, полемистика (ратна вештина) спада у област друштвених наука.⁵ Међутим, спор настаје приликом одређивања њеног места у систему друштвених наука, при чему се гледишта могу свести на три приступа:

1) сврставање полемистике у исти ниво са другим друштвеним наукама (социологија, политичке науке, педагогија итд.);

2) давање предности ставу да је место полемистике у оквиру научног система социологије;

3) приступ заснован на ставу да је полемистика (ратна вештина) саставни део полемологије као науке о рату и миру.⁶

² Радосав Шуљагић, *Прилог разумевању ратне вештине*, „Војно дело“, бр. 1/95, стр. 28.

³ Др Радомир Лукић је на Симпозијуму о војној науци нагласио три значења вештине: способност за радњу, правило како се радња извршава и, најзад, саму радњу (*Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 70).

⁴ Др Радосав Шуљагић, *Метода ратне вештине*, ВИЗ, Београд, 1983, стр. 114.

⁵ У законским документима ратна вештина није нигде дефинисана као наука, што се види и у „Службеном листу СРЈ“, бр. 61/93, у класификацији области наука и технологија.

⁶ Француски научник Гостон Бутул је први покушао да конституише полемологију као мултидисциплинарну науку о рату и миру са тежњом да се ваннаучна

Посебни односи полемистике са другим наукама имају различит значај, актуелност и интензитет. Однос полемистике и филозофије је одређенији, пре свега, због става да свака наука мора да има везу са филозофијом и њеним основним поставкама, па полемистика не може да буде изузетак.⁷ Углавном, полемистика у филозофији налази изходиште и основне онтолошке, методолошко-гносеолошке и аксиолошке поставке за изградњу сопствене теоријске и практичне оријентације. С обзиром на то да је оружана борба објект полемистике и, истовремено, критеријум њеног сврставања у научне области и науке у друштву, врста друштвеног сукоба, оправдано је одређење њеног места у области друштвених наука равноправно са другим наукама које чине тај научни систем. Друштвена верификација и нормативно одређење позиције полемистике у наукама и научним областима у друштву, посредно, значајно утиче на развој науке и струке о оружаној борби. Пошто полемистика показује све већу спремност да, на основу потребе решавања метатеоријских и практичних проблема, интегрише одређене теорије наука и дисциплина из других области и наука, реално је очекивање да се у блиској будућности развија и диференцира као матични и мултидисциплинарни научни систем. Развој наука у будућности вероватно ће омогућити идентификовање прецизних критеријума и ваљанију аргументацију за сврставање и класификацију наука у научне системе различитог нивоа општости, као и испитивање њихове међусобне повезаности.

Системност полемистике и ратне вештине

При разматрању научне утемељености полемистике неопходно је сегледати проблем њене системности као науке. Према досадашњим схватањима, полемистика је системна наука коју чине стратегија, оператика и тактика. Такво гледиште није у потпуности прихваћено, јер има и других мишљења и на Истоку и на Западу, па и у делу наших војних теоретичара. Карактеристична схватања системности полемистике (ратна вештина) јесу:

1) полемистику (ратна вештина), као општевојну науку, чине следеће војне науке и научне дисциплине: стратегија, оператика, тактика, теорија војне организације, теорија о руковођењу и командовању, теорија о транспорту (логистика), војна историја и војна географија. У тако постављеном систему стратегија је најопштија војна наука, која непосредно утиче на остале науке и научне дисциплине, али је, истовремено, подложна њиховом повратном дејству;

2) полемистику (ратна вештина) чине следеће војне дисциплине: стратегија, оператика, тактика, теорија војне организације, теорија о руковођењу и командовању и теорија транспорта (логистика);

разматрања тих појава замене строго научним истраживањем (Живорад Спасојевић, *Судбина полемологије – наука о миру и рату*, „Војно дело“, бр. 4-5/1995, стр. 159).

⁷ Др Момчило Сакан, *Однос ратне вештине према филозофији и политици*, „Војно дело“, бр. 2/1996, стр. 67.

3) полемистика (ратна вештина) поистовећује се са војном науком и чине је: стратегија (теорија и вештина), оператика (теорија и вештина) и тактика (теорија и вештина);

4) полемистику (ратна вештина), ортодоксну војну науку, чине: стратегија, оператика и тактика.

5) полемистика (ратна вештина), као фундаментална наука, чини основу за извођење следећих субдисциплина: стратегије, тактике, руковођења и логистике.

Различита схватања системности полемистике (ратна вештина) довољан су разлог за њено критичко преиспитивање, јер се без тога не може очекивати решавање других проблема.

Пошто је полемистика релативно млада наука, коју прате, као и сваку другу младу науку, различита схватања о садржају и развоју њених конституенаса, намеће се питање оправданости њене поделе на дисциплине. Наиме, постојеће поделе на дисциплине нису настале као израз њене развијености и поступног издвајања заокружених теорија. Издвајање дисциплина у једној науци, према томе и у полемистици, треба да буде израз њене развијености и формирања научних теорија, учења и дисциплина у крилу матичне науке. До сада није забележено да је нека наука на почетку своје научне заснованости идентификовала дисциплине као форму вештачке деобе свог објекта и предмета истраживања. Нивои вештине (практиковања) нису ваљан критеријум за доктринарно одређивање системности полемистике. Садашње дисциплине полемистике (ратна вештина) настале су емпиријски, кроз историју, као нивои вештине.

Садашња подела ратне вештине изведена је, и у нас и у свету, према критеријумима циља, тј. нивоа ангажовања снага, или према критеријуму фаза реализовања задатака. Први критеријум је до сада важио у руском поимању ратне вештине, као и неких других источних земаља. Други критеријум важи на Западу, мада до сада није експлицитно прихваћено да је ратна вештина наука, чак ни у области стратегије и тактике. Постоје бројни подаци који указују да на Западу постоје последипломске студије и научноистраживачке установе у домену и за потребе оружане борбе. Свим војним доктринама, организационим решењима и методу ангажовања војске на различитим нивоима командовања претходе истраживања чији резултати треба да обезбеде што већу ваљаност решења у струци и пракси.

Постојеће класификације ратне вештине у домену струке не могу се аргументовано оспорити. То је са стручног становишта оправдано и доктринарно је израз сваке државе и њене војске. Слично се дешава и у другим наукама, јер се и код њих јавља разлика у критеријумима структурирања струке и науке, тако да не постоји симетрија између критеријума нивоа циља у домену струке и броја и развијености научних дисциплина. Полемистика, као наука о оружаном борби, развија своје конституенсе кроз фундаментална, примењена и развојна истраживања. Функције, активности, појаве и процеси оружане борбе манифестују се

у практичној сфери као вештина на различитим нивоима – тактичком, оперативном и стратегијском нивоу.

Приликом утврђивања системности полемистике могућа су два критеријума: 1) критеријум диференцијације предмета истраживања (релативна заокруженост научних теорија из одређених проблема оружане борбе) и 2) критеријум развијања њених конституенаса у посебне научне дисциплине. Постоји тенденција да се поједине науке деле према оба критеријума, па се, уважавајући ту могућност, системност полемистике може решавати на два начина:

1) с обзиром на ниво развијености полемистике, тешко се за сада могу унапред одредити дисциплине које чине њен научни систем. Уместо тога, може се говорити о полемистици као универзалној науци о оружаном борби, са релативно заокруженим целинама на нивоу теорија и учења које у будућности, сагласно развоју, могу израсти у научне дисциплине. Настанак тих дисциплина могуће је тражити у „макрофункцијама“ борбених дејстава и оружане борбе (командовање, ватра, маневар, заштита, морал, информација, обезбеђење б/д итд.),⁸

2) да научни систем полемистике, за сада, чине: општа теорија полемистике, историја полемистике и методологија полемистике. Основ за конституисање таквих научних дисциплина јесу посебности њихових предмета истраживања. У оквиру „опште теорије полемистике“, или посебно, могу се развијати теорије стратегије, оператике и тактике.

Да ли ће тактика, оператика и стратегија постојати као научне дисциплине или као науке не зависи од наше добре воље, него од развијености полемистике. У домену струке, ратна вештина било које државе може да утврди системност на различите начине, јер је то, у суштини, првенствено доктринарни а не научни проблем.

Ниво изграђености конституенаса полемистике

Свака наука, ако претендује да буде наука, мора да садржи мањи или већи број строго артикулисаних елемената:⁹ 1) језик као систем симбола да би означила објекте проучавања и операције истраживања; 2) искуствене чињенице; 3) законе, формуле, идеалне шеме и идеалне типове; 4) методолошка правила; 5) исказе; 6) начин организације чињеница, хипотеза, закона и норми; 7) историју науке, и 8) филозофске претпоставке једне одређене концепције науке.

Испитивање научне утемељености полемистике подразумева критичко разматрање нивоа изграђености њених конституенаса. Углавном је постигнута сагласност већине аутора да је неопходно испунити четири основна (иако не и једина) услова да би се сазнање полемистике могло

⁸ Већ дуже се у литератури обрађују функције борбених дејстава. Најприхватљивије објашњење дао је Митар Ковач у чланку „Ратна вештина – наука и вештина“ („Војно дело“, бр. 3/96, стр. 109–116).

⁹ Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981, стр. 16–17.

сматрати научним сазнањем. *Прво*, мора да буде познато подручје стварности на које се односе искази полемистике. *Друго*, полемистика (ратна вештина) мора да има изграђен језик, приступачан свима који се баве истраживањем у тој области. *Треће*, мора да има извештан број хипотеза које могу да послуже као премисе теоријског заснивања каснијих истраживања. *Четврто*, полемистика мора имати методе и технике истраживања адекватне за решавање њених проблема. Разматрање та четири неопходна услова не значи да не треба испитивати и остале услове, уколико то научна изграђеност полемистике омогућава.

Разматрање првог неопходног услова мора започети једном методолошком контроверзом – неразликовањем предмета објекта проучавања полемистике. Појам објекта обухвата све оно што постоји независно од свести одређеног свесног бића – субјекта.¹⁰ То су корелати субјективне делатности, садржаји на које се упућују одређене вољне или мисаоне делатности. При разматрању објекта сазнавања полемистике може се констатовати да га раније „није било“, јер је већина аутора за објект користила израз предмет ратне вештине.

Виртуелна оружана борба је латентна, потенцијална оружана борба која, у одређеним условима, може прерасти у стварну, егзистенцијалну оружану борбу. Међутим, како ни у природи ни у људском друштву нема самониклих, од других предмета и процеса независних појава, оружана борба се не може издвојити из друштвеног и природног контекста и искључиво таква сматрати корелатом наше субјективне делатности.¹¹

Из тако дефинисаног објекта проучавања полемистике настаје њен предмет. Предмет ма које науке је комплекс нових, актуелних, међусобно сродних проблема који настају у процесу практичне интеракције човека и објективног света. У свакој појединој науци одредба њеног предмета је у функцији практичног искуства о једном одређеном подручју стварности: језика, методолошких и филозофских претпоставки, норми за практичну делатност и специфичних начина организације података.¹² Из тога произилази да предмет полемистике могу бити прво комплекси теоријских проблема, а затим и оних које је човек принуђен да решава у припреми за учешће у оружаној борби и у време њеног трајања као друштвене појаве.¹³

Језик полемистике је одраз мишљења у тој области делатности. Он више постоји као језик праксе (доктринарни), јер значење његових специфичних термина још увек није прецизно утврђено. Због тога су проблеми у домену језика полемистике и ратне вештине често узрок неразумевања и размимоилажења између аутора, како у науци, тако и у струци. Није чудно што је свакодневни разговорни језик заступљен и

¹⁰ Михаило Марковић, *исто*, стр. 188.

¹¹ Душан Вишњић, *Покушај идентификације концепције ратне вештине и њених филозофских претпоставки*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 24/1992, стр. 31.

¹² Михаило Марковић, *исто*, стр. 24.

¹³ Душан Вишњић, *исто*, стр. 27.

у Војсци, јер су њени припадници део друштва у којем живе. Прихватљиво је да су гносеолошке погрешке и заблуде често последица неразвијености, једностраности и ограничености човековог сазнавања, али није прихватљиво да се јављају епистемолошке погрешке и заблуде, и то код научних радника, који, придајући мали значај јасности, прецизности и чистоти језика, утичу на његово погрешно грађење у полемистици. Инсистирање на изградњи научног језика полемистике не значи да постоје релативно самосталан језик струке и науке. Они се међусобно прожимају и треба да чине јединствени лексички фонд у тој области. Развој језика полемистике и ратне вештине, првенствено кроз метаистраживања, тесно је повезан са развојем осталих конституенаса, а често је и неопходан услов тог развоја.

Између предмета и метода полемистике мора да постоји сагласност, која се јавља као последица њихових природа. Предмет и метода су тесно везани и међусобно се прожимају. Полемистика, као и свака друга наука, користи научне методе до којих је дошла методологија, а треба да развија и властите, сагласне предмету и које служе искључиво њој (које су аутентичне). Она користи методе и технике првенствено друштвених наука.

Насупрот покушајима да се заснује аутентична метода ратне вештине,¹⁴ постојеће методе и технике истраживања у полемистици не пружају довољно ваљану основу за решавање основних проблема у домену науке. Један од разлога је и редуција предмета полемистике на доктринарне проблеме и проглашавање доктринарних норми за аутентичне научне поставке. Превазилажење елементарних тешкоћа у развоју, избору и примени метода и техника у полемистици подразумева даљи напредак у три области: 1) развоју научних метода спознаје предмета истраживања полемистике; 2) развоју метода стварања војне доктрине (доктринарне норме), и 3) развоју метода примене војне доктрине.

Стручна и доктринарна теорија ратне вештине углавном чини и теоријски фонд полемистике, њену званичну теорију. То, у суштини, није њена научна теорија, него упутство струке за испољавање вештине која је, за сада, веома мало заснована на научним знањима. Један од проблема јесте недовољно разликовање научне и стручне теорије, односно теорије полемистике и теорије ратне вештине.

Савремена теорија полемистике испољава се као резултат научних истраживања проблема оружане борбе. Због тога се под теоријом полемистике почиње све више подразумевати теорија науке у којој су мисаоно-сазнајном активношћу смислено сређени и на одређени начин повезани општи, посебни и појединачни појмови и ставови помоћу којих полемистика уређује искуствене податке и објашњава искуствене појаве оружане борбе и усмерава њихова даља истраживања.¹⁵ При свему томе треба узимати у обзир чињеницу да је теорија полемистике универзална

¹⁴ Радован Радиновић, *Метода ратне вештине*, ВИЗ, Београд, 1983.

¹⁵ Радосав Шуљгагић, *исто*, стр. 27.

за све државе и војске у свету, а да је доктрина специфична („наша“, „њихова“ итд.).

Познавање историје полемистике (ратна вештина), њеног настанка и развоја предуслов је за сагледавање законитости развоја оружја и опреме, „метода“ припреме и реализације борбених дејстава у оружаног борби.¹⁶ Досадашњи радови из те области, под различитим насловима (историја ратне вештине, историја ратоводства, војна историја) не чине историју полемистике, већ су варијације садржаја војне историје или само неких делова историје ратне вештине.

За сада не постоје сазнајне теоријско-методолошке и кадровске претпоставке за идентификовање историје полемистике изван историје ратне вештине, па је због тога неопходно да се као „полазно решење“ формулише „историја полемистике с историјом ратне вештине“. Њен садржај би омогућио стицање фундаменталних знања из домена објекта теорије науке и струке, односно основа војне мисли кроз историју на основним студијама у војним академијама.¹⁷ Неразумевање потребе истраживања и постојања историје полемистике и ратне вештине јесте, у суштини, неразумевање њеног предмета.¹⁸

Филозофске претпоставке концепције полемистике нигде нису експлицитно формулисане јер је реч о ратној вештини као типу људског мишљења, заснованом претежно на теоријски и методолошки непровераваном искуству. То мишљење се, крајње условно, може сврстати у неку врсту тенденцијских правилности, тј. оних искуствених уопштавања или ставова чији релевантни услови никада нису прецизно утврђени. Међутим, наука настаје и развија се на основу постављања и развијања научних хипотеза, а не само на основу посматрања и сакупљања чињеница. На основу тога, полемистика је наука у настајању, која се развија као фундаментална и примењена, као фактичка и нормативна, и као теоријска, али не историјска наука, већ као наука са својом историјом. Зато је потребно и даље истраживати и разумети метанаучне, метатеоријске и емпиријске проблеме полемистике и њихову рефлексију на ратну вештину као стручну сферу војне делатности у домену оружане борбе.¹⁹

¹⁶ Јан Марчек, Митар Ковач, *Научна утемељеност система војних наука, исто*, стр. 140.

¹⁷ Институт за ратну вештину већ дуже ради на истраживању историје полемистике и ратне вештине. Досадашњи резултати тог истраживања омогућили су успешније решавање различитих проблема метатеоријског и емпиријског карактера.

¹⁸ Хегел је сматрао да је истраживање историје науке, у ствари, истраживање саме те науке.

¹⁹ При одређивању значења *метанауке*, Мадсен (1985) каже да је то заједнички израз за све студије чији је објекат наука и да су оне организоване на једном или више нивоа: 1) филозофском нивоу – општи поглед на свет, онтолошке и епистемолошке претпоставке, аксиолошка и етичка усмерења филозофије науке; 2) метатеоријском нивоу – теорије о теоријама и методологијама (методе), и 3) емпиријском нивоу, који садржи историју, социологију и психологију науке. Реч је, дакле, о односу теорије о теоријама и теорије о методу (Ж. Ристић, *О истраживању, методу и знању*, Институт за педагошка истраживања, Београд, 1995, стр. 246 и 247).

На основу искуства из историје ратова, анализе садржаја и обима појмова историје полемистике и ратне вештине, може се доћи до хипотетичких ставова о идентификацији основних чинилаца који су утицали на развој ратне вештине, као и на настанак и развој полемистике.

Технички чинилац, као израз технолошког прогреса, непосредно је утицао на обим, садржај и начин испољавања функција борбених дејстава у оружаном борби. Земља која је правовремено успела да утврди импликације техничког чиниоца на карактер борбених дејстава није била затечена новинама у ратној вештини, већ је била међу водећим државама које су историјски обележиле ратну вештину тог времена.

Теоријски рад у полемистици и ратној вештини (војна мисао) не може се ваљано вредновати у миру јер је хипотетичан докле год се не верификује или не одбаца у пракси. Доскора је теоријски рад у функцији развоја полемистике био усмерен на струку, али су многи војни мислиоци успели да досегну, предвиде и опишу будуће догађање оружане борбе. Ту се налазе зачеци научног утемељења полемистике. Њен развој карактеришу полемике о предмету, односно о пракси, па се дуго развијала као теорија и пракса. На том нивоу знања није могла да се развије комплетна метода и методологија за ваљано одређење и истраживање предмета полемистике. Због тога је стручни рад проглашаван за научни. Научни донети у полемистици остали су за ратну вештину претежно симболични, јер је развој фундаменталне теорије био сведен на формално-логичко преиспитивање појмовно-категоријалног апарата.

Пракса у ратној вештини је најстрожи „судија“ одређеној теорији и вештини. Она обилато награђује способност, знање и прогрес, и кажњава, још више, учмалост, застарелост и неспособност. Развој полемистике и ратне вештине обележили су она земља, војска и војсковође који су били испред времена у којем су стварали.

Ратна вештина војски које не развијају њену научну компоненту биће принуђена да буде углавном само застарела вештина, да каска иза модерних вештина, да покушава да их копира и да се мења стихијски, ограничено, бојажљиво, никад довољно и сагласно условима окружења. Као теорија без научне основе углавном ће се бавити анализом последица промашене праксе, без јасног одређења према будућем дешавању оружане борбе.

Литература:

1. Вук Петар Арачић, *Тактика*, део други, *Борба, Маневарска и рововска војна*, Београд, Министарство војске и Морнарице, 1931.
2. Вилиам Балк, *Тактика*, Београд, Ст. Србија, 1910.
3. Бофр, *Увод у стратегију*, Београд, ВИЗ, 1968.

4. Димитрије Ђурић, *Стратегија (тактика војевања)* Београд, Шт. Краљевине Србије, 1895.
5. Херман Ферч, *Ратна вештина данас и сутра*, Београд, „Просвета“, 1939.
6. *Историја ратне вештине*, Београд, Војна академија, 1929–1940.
7. Мевлида Караџа, *Научна изграђеност основног ријечника у југословенској теорији ратне вештине*, ЦВВШ, Београд, 1991.
8. Харт Лидел, *Мач и перо*, Београд, ВИЗ, 1985.
9. Харт Лидел, *Модерни рат*, Београд, Геца Кон, 1938.
10. Махан, *Поморска стратегија*, Београд, ВИЗ, 1960.
11. Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, Београд, САНУ, 1981.
12. Михаило Марковић, *Хуманистички смисао друштвене теорије*, БИГЗ, Београд, 1994.
13. Франц Меринг, *Огледи из историје ратне вештине*, Београд, „Војно дело“, 1955.
14. Живојин Мишић, *Стратегија*, Београд, ВИЗ, 1993.
15. Ерл Мид, *Творци модерне стратегије*, Београд, „Војно дело“, 1952.
16. Ернест Нејгел, *Струка науке*, Београд, „Нолит“, 1974.
17. Картије Рајмон, *Ратне тајне*, Београд, 1951.
18. П. А. Ротмистров, *Историја ратне вештине*, књига прва и друга, Београд, ВИЗ, 1966.